

ЗА НЯКОИ ОСОБЕНОСТИ НА ГЛАГОЛА В ТУРСКИЯ ЕЗИК

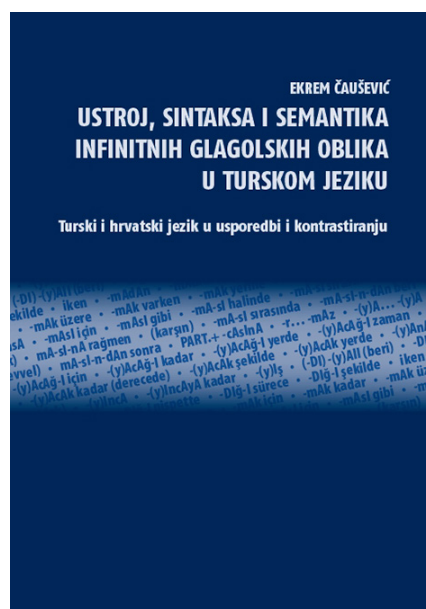
Čaušević, Ekrem. *Ustroj, sintaksa i semantika infinitnih glagolskih oblika u turskom jeziku. Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*. Zagreb: Ibis grafika d.o.o., 2018. 358 p. ISBN 978-953-7997-25-0

Милена Йорданова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

В контекста на съвременното активно развитие на европейската тюркология особено внимание заслужава публикуването през 2018 г. в Република Хърватия мащабно съпоставително изследване, посветено на строежа, синтаксиса и семантиката на неличните глаголни форми в турския и хърватския език. Респектиращият монографичен труд „*Ustroj, sintaksa i semantika infinitnih glagolskih oblika u turskom jeziku. Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*“ [„Сроеж, синтаксис и семантика на инфинитните глаголни форми в турския език. Турски и хърватски език в компаративен и контрастивен план“] (2018) е резултат от дългогодишната изследователска дейност на проф.д.н. Екрем Чаушевич. Авторът е един от водещите балкански тюрколози с доказан принос в тази област. Той е ръководител на секцията по тюркология в Катедрата по унгаристика, тюркология и хебраистика към Философския факултет на Загребския университет.

Проблемът за същността, характера и употребата на инфинитните глаголни форми в турския език е сериозно предизвикателство пред съвременната синтактична контрастология. Изтъкнатият хърватски тюрколог не се колебае

да се заеме с този труден за изследване проблем и да представи по оригинален начин резултатите от своята нетрадиционна съпоставително-контрастивна интерпретация на въпроса за строежа, синтаксиса и семантиката на инфинитните глаголни форми в турския език. В монографичния труд се прави задълбочен анализ на функционирането на специфичния вид глаголни форми в аглютинативно-флективна перспектива, каквато предлага съпоставителното изследване на турския с хърватския език. Идеята за контрастивно аглютинативно-флективно изследване е изключително оригинална и със сериозен проучвателен потенциал. Това естествено превръща труда в особено ценен източник за съвременната филология поради успешно реализирания конфронтативен анализ на два типологично различни езика. Идеята за паралелно изследване на турския и хърватския език има безспорно практическо приложение и за съвременната методика на чуждоезиковото обучение поради факта, че това явление е важно за адекватното организиране на учебния процес по турски език за академични цели. Терминологичният апарат е прецизиран, което свидетелства за сериозната теоретико-практическа работа, извършена от автора на монографията.

Изследването на инфинитните глаголни форми в турския език е сложен проблем, върху който работят редица филолози от различни национални школи, но до момента липсва толкова задълбочен и всеобхватен труд, какъвто представя на нашето внимание проф. Е. Чаушевич. Характерна особеност на съвременния турски език е, че броят и видът на инфинитните глаголни форми образува значителен пласт в неговата морфологична система, като в същото време те се отличават и с високата си честотност на употреба. Необходимо е да се подчертае, че поредността на думите в турското изречение е коренно различна в сравнение със славянските езици и в частност с хърватския и българския език. Авторът коректно обосновава включването в изследването си на глаголните форми, които се изменят по лице (например причастията на *-Dik*, *-(y)AcAk* и др.). Той приема виждането, че тези глаголни форми винаги са нелични, въпреки че към тях могат да се прибавят афикси за притежание, поради което те изразяват и лице.

Важен принос за съвременната туркология е доказаната теза на проф. Е. Чаушевич, че структурата на съвременния турски език невинаги може да бъде представена чрез категориите, характерни за индоевропейските езици, и трябва да се търси работеща експликативна перспектива. В съпоставителен план разглежданите турски глаголни форми (по същество инфинитиви, причастия и деепричастия) се актуализират обикновено с различни видове подчинителни изречения, макар че де факто не може да се говори, че те имат реални граматични съответствия в славянските езици.

В България темата за инфинитните глаголни форми в турския език не е била обект на системно проучване и липсват изчерпателни изследвания по

въпроса. Част от неличните глаголни форми са щрихирани в рамките на трудове, посветени на различни граматични явления в съвременния турски език, без да са разгледани в необходимата пълнота и без да се проследи спецификата във връзките между тях. Сложността и дискусийността на въпроса за тези глаголни форми в турската граматика всъщност определят ценността на разглежданото изследване, тъй като в него се прави аргументиран опит да се даде оригинално решение, което се основава на обработката на впечатляващ по обема си корпус от автентичен доказателствен материал, ексцерпиран от жанрово широка палитра от текстове (художествени, публицистични, юридически, рекламни и др.). Наличието на адекватен превод на примерите, с които се илюстрира всяка разгледана глаголна форма, е важно не само за правилното разбиране на смисъла, но и за визуализиране особеностите на съпоставителния анализ на двата езика, обект на изследване. Включването на буквален превод с пояснения за граматичните форми на думите подпомага разбирането на начина на функциониране на турския синтаксис. Интерес заслужава опитът за систематизирано представяне на начините за трансформиране на финитните глаголни форми в нефинитни, изясняването на механизма на образуването им, както и обяснението на синтактичните и семантичните промени, които настъпват при тези форми. По този начин акцентът се поставя върху процесите, дефинирани от автора като номинализация, атрибуция и адвербиализация.

С тази монография авторът се явява първооткривател в областта на съпоставителния турско-хърватски синтаксис. Той създава собствена методология за изследване, която е приложена последователно и достъпно върху широк корпус от автентичен материал и която позволява да се използва и в практическата работа със студенти. Събираният емпиричен материал е изключително богат и разнообразен. Спазен е принципът за необходимата достатъчност при неговия подбор, тъй като той е репрезентативен в съпоставителното турско-хърватско изследване на феномена инфинитни глаголни форми. Авторът предлага собствена класификация на разглежданите глаголни форми. Според мен съпоставителното изследване на инфинитните глаголни форми е един от надеждните подходи за изясняване същността и характера на това граматично явление и представянето му в дидактизиран вид. Положителна страна на монографичното изследване е, че то може да бъде разширено с включването на допълнителен език (например българския) или да бъде използвано като модел за изследване на други двойки езици.

Рецензираната монография е насочена както към филолози теоретици със своя новаторски поглед към турско-хърватския съпоставителен синтаксис, така и към методици, тъй като се третира проблемите на усвояването на системата на турския език от носители на този език. Важен приносен момент е обогатяването на интерпретативната картина на една сложна категория, каквато се явява групата на инфинитните глаголни форми в съвременния турски

език, и предложените решения на този труден лингводидактически проблем. Голяма част от изказаните тези по въпроса за хърватските съответствия на инфинитните глаголни форми в турския са приложими и за другите славянски езици, като българския, което превръща изследването в особено ценно не само за тюрколозите, но и за специалистите по общо и балканско езикознание.

Съществен принос на монографията е градирането при представяне на различните нелични глаголни форми в турския език, което разкрива високия ѝ теоретико-приложен потенциал. Степенуването на подредбата на разглежданите глаголни форми и съпоставителната интерпретация дават възможност изследването да бъде използвано като академичен учебник за обучение на филолози, като части от него могат да се интегрират в процеса на обучение на турскоезични курсисти на хърватски език.

Трудът „*Ustroj, sintaksa i semantika infinitnih glagolskih oblika u turskom jeziku. Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*“ на проф. Екрем Чаушевич се отличава с оригинален подход за изследване на инфинитните глаголни форми в турския в съпоставителен план с хърватския език. Изследването съдържа цялостен анализ и систематизация на въпросните глаголни форми, както и описание на различни начини за трансформация на лични глаголни форми в нелични. Представя възможности за предаването им на един славянски (хърватски) език и разглежда обстойно специфични за турския език конструкции. С оглед на това може да се обобщи, че монографията се отличава с новаторство и изчерпателност, което я превръща в полезен труд за лингвисти компаративисти с възможности да се използва като академичен учебник.

ON SOME FEATURES OF VERB IN TURKISH LANGUAGE

Čaušević, Ekrem. (2018). *Ustroj, sintaksa i semantika infinitnih glagolskih oblika u turskom jeziku. Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*. Zagreb: Ibis grafika d.o.o. 358 p. ISBN 978-953-7997-25-0

✉ **Dr. Milena Yordanova, Assoc. Prof.**

Department of Turkic and Altaic Studies
Faculty of Classical and Modern Philology
University of Sofia
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: yordanova_milena@yahoo.com